

SISTEMUL NAȚIONAL DE PENSII ÎN ISRAEL

În logica căutărilor instituțional-legislative și a opțiunilor economice în ceea ce privește crearea în România a unui sistem ce să-și merite atributul de „securitate socială”, se înscrie și analiza unor sisteme internaționale contemporane de asigurări sociale, a căror funcționare fericită poate că trebuie căutată în cel puțin trei întrebări la care au răspuns corect cititorii lor :

- Oamenii pot să se protejeze singuri sau trebuie să le poarte altcineva de grijă ?
- Cine și ești sint cei cărora trebuie să li se poarte de grijă ?
- Care e rezultatul scontat al acestor eforturi ?

Acest articol e un posibil răspuns pe care-l oferă Institutul Național de Asigurări din Israel.

În cadrul asigurărilor sociale, se detașează de departe pensiile, judecînd după fondurile alocate și după importanța pe care o prezintă în cadrul sistemului. Schemele de pensionare israeliene cuprind cele trei tipuri de pensii binecunoscute la noi și practicate peste tot în lume — de bătrînețe, de invaliditate, de urmaș —, la care se adaugă o pensie specială de invaliditate cauzată de accident în muncă.

Pensia de bătrînețe

1) Gradul de cuprindere a schemei de pensionare. Schema „acoperă” toți rezidenții israelieni de 18 ani și peste, dacă nu au fost născuți înainte de 18 XI 1886. Asigurarea este voluntară pentru femeile ai căror soți intră sub incidența schemei sau pentru văduvele ce sînt îndreptățite la pensie de urmaș (în cazul în care atît unele, cit și celelalte doresc o asigurare proprie, care să le mărească veniturile începînd cu o anumită vîrstă).

2) Sursele de finanțare. Angajații participă cu cel puțin 1,9% din salariul lor lunar, plafonul veniturilor la care se aplică procentul respectiv fiind egal cu de trei ori salariul pe economie la fiecare 1 aprilie al anului în curs. Patronatul acoperă o parte importantă a fondurilor destinate finanțării pensiilor, contribuind cu suma ce rezultă din aplicarea a 3,3% pe fondul lunar de salarii. Guvernul participă la finanțare cu 15% din totalul fondurilor — în cazul fondurilor destinate celor asigurați — și cu 100% din acestea — în cazul pensiilor destinate celor ce nu au avut posibilitatea să se asigure (din cauza vîrstei la data imigrării sau a abrogării legii la această dată), ca și în cazul suplimentelor de venit.

3) Condițiile de acordare a dreptului la pensie. Rezidentul israelian trebuie să îndeplinească în primul rînd condiția vîrstei de pensionare, care este de 70 de ani pentru bărbați și 65 de ani pentru femei (65 de ani pentru bărbați și 60 de ani pentru femei, cu dovada paupertății). Pensiile speciale de bătrînețe se plătesc integral de stat celor ce sînt neasigurați din motivele arătate la subpunctul 2.

4) Perioada de afiliere la schema de pensionare. Constă din 60 de luni de asigurare din ultimii 10 ani ce preced anul pensionării. În general,

SISTEMUL NAȚIONAL DE PENSII ÎN ISRAEL

În logica căutărilor instituțional-legislative și a opțiunilor economice în ceea ce privește crearea în România a unui sistem ce să-și merite atributul de „securitate socială”, se înscrie și analiza unor sisteme internaționale contemporane de asigurări sociale, a căror funcționare fericită poate că trebuie căutată în cel puțin trei întrebări la care au răspuns corect citorii lor :

- Oamenii pot să se protejeze singuri sau trebuie să le poarte altcineva de grijă ?
- Cine și cui sunt cei cărora trebuie să li se poarte de grijă ?
- Care e rezultatul scontat al acestor eforturi ?

Acest articol e un posibil răspuns pe care-l oferă Institutul Național de Asigurări din Israel.

În cadrul asigurărilor sociale, se detașează de departe pensiile, judecînd după fondurile alocate și după importanța pe care o prezintă în cadrul sistemului. Schemele de pensionare israeliene cuprind cele trei tipuri de pensii binecunoscute la noi și practicate peste tot în lume — de bătrînețe, de invaliditate, de urmaș —, la care se adaugă o pensie specială de invaliditate cauzată de accident în muncă.

Pensia de bătrînețe

1) Gradul de cuprindere a schemei de pensionare. Schema „acoperă” toți rezidenții israelieni de 18 ani și peste, dacă nu au fost născuți înainte de 18 XI 1886. Asigurarea este voluntară pentru femeile ai căror soți intră sub incidența schemei sau pentru văduvele ce sînt îndreptățite la pensie de urmaș (în cazul în care atît unele, cît și celelalte doresc o asigurare proprie, care să le mărească veniturile începînd cu o anumită vîrstă).

2) Sursele de finanțare. Angajații participă cu cel puțin 1,9% din salariul lor lunar, plafonul veniturilor la care se aplică procentul respectiv fiind egal cu de trei ori salariul pe economie la fiecare 1 aprilie al anului în curs. Patronatul acoperă o parte importantă a fondurilor destinate finanțării pensiilor, contribuind cu suma ce rezultă din aplicarea a 3,3% pe fondul lunar de salarii. Guvernul participă la finanțare cu 15% din totalul fondurilor — în cazul fondurilor destinate celor asigurați — și cu 100% din acestea — în cazul pensiilor destinate celor ce nu au avut posibilitatea să se asigure (din cauza vîrstei la data imigrării sau a abrogării legii la această dată), ca și în cazul suplimentelor de venit.

3) Condițiile de acordare a dreptului la pensie. Rezidentul israelian trebuie să îndeplinească în primul rînd condiția vîrstei de pensionare, care este de 70 de ani pentru bărbați și 65 de ani pentru femei (65 de ani pentru bărbați și 60 de ani pentru femei, cu dovada paupertății). Pensiile speciale de bătrînețe se plătesc integral de stat celor ce sînt neasigurați din motivele arătate la subpunctul 2.

4) Perioada de afiliere la schema de pensionare. Constă din 60 de luni de asigurare din ultimii 10 ani ce preced anul pensionării. În general,

numărul lunilor de asigurare nu trebuie să fie mai mic decât cel al lunilor fără asigurare.

5) Nivelul pensiei. Pensia se calculează aplicând un anumit procent salariului mediu, în funcție de componența familiei asiguratului (vezi tabelul nr. 1).

Tabel nr. 1

Nivelul procentual al pensiei de bătrînețe din salariul mediu lunar în funcție de anumite tipuri de componență a familiei în 1988

— 85 —

Componența familiei	1 persoană	cuplu fără copii	cuplu cu 1 copil	cuplu cu 2 copii	familie monoparentală cu 1 copil	familie monoparentală cu 2 copii
Procent din salariul mediu lunar	16	24	29	34	21	26

Sursa: *National Insurance in Israel*, Jerusalem, Bureau of Research and Development, 1990.

Pentru fiecare an în plus față de cei 10 ani obligatorii de asigurare, pensia se mărește cu 2%, pînă la un plafon de 50% din pensia inițială. Dacă pensionarea se face după vîrsta legală de 65 de ani femeile și 70 de ani bărbații (cu reducere de 5 ani, dacă se face doveză paupertății), se aplică un procent de 5% din pensie, ca majorare pentru fiecare an lucrat în plus.

La nivelul anului 1988, pensia de bătrînețe în funcție de anumite tipuri de familie, în cifre absolute, se prezenta conform datelor din tabelul nr. 2.

Tabel nr. 2

Nivelul absolut al pensiei lunare de bătrînețe în funcție de cîteva tipuri de componență a familiei în 1988

— șekeri —

Nivelul pensiei fără suplimentul de venit			Nivelul pensiei, inclusiv suplimentul de venit		
1 persoană	un cuplu fără copii	un cuplu cu 1 copil	1 persoană	un cuplu fără copii	un cuplu cu 1 copil
14.111	21.017	18.300	24.520	36.775	41.682

Sursa: *Régimes de sécurité sociale dans le monde*, Geneva, AISS, 1989.

Pensiile se modifică de 4 ori pe an, în concordanță cu mișcarea mediei salariilor, și între aceste perioade, dacă prețurile cumulative luate în calcul la stabilirea pensiei cresc cu mai mult de 5%. Regula se aplică și celorlaltor tipuri de pensii.

Pensia de invaliditate

1) Gradul de cuprindere a schemei de pensionare. În gradul schemei de pensionare se pot regăsi rezidenții israelieni ce au vârsta cuprinsă în intervalul de 16—18 ani, dacă la momentul producerii invalidității lucrau și erau îndreptățiți să primească salariu de la patronul lor. De asemenea, schema acoperă toți rezidenții israelieni între 18 și 60 de ani femeile, respectiv 65 de ani bărbații. Schema dă posibilitatea obținerii pensiei de invaliditate și oricărei gospodine casnice, ce poate să facă dovada că îngrijea singură gospodăria la data producerii evenimentului nedorit, precum și văduvelor cu drept la pensie de urmaș sau de dependență.

2) Sursele de finanțare. Angajații participă cu 0,75% din salariul lor lunar, patronii cu 0,75% din fondul de salarii, iar alți asigurați cu 1,5% din veniturile lor, gospodinele casnice fiind scutite de obligația contribuției.

3) Condițiile de acordare a dreptului la pensie și a celorlalte drepturi ce decurg din acesta. Este considerată invalidă persoana asigurată care, ca rezultat al unui handicap fizic, mental sau intelectual, îndeplinește următoarele condiții:

a) nu e capabilă, prin munca sa, să se întrețină singură și nu obține un câștig echivalent cu 25% din salariul mediu lunar propriu;

b) câștigurile sale s-au redus cu 50% sau mai mult din aceste cauze.

Este considerată gospodină invalidă orice gospodină rezident israelian, cu următoarele excepții:

a) a lucrat ca muncitor angajat sau ca liber-profesionist o perioadă de 12 luni consecutive sau de 24 luni neconsecutive din 48 luni, ce preced data înaintării cererii la Institutul Național de Asigurări;

b) actualmente, locuiește separat de soțul ei și nu a locuit cu el o perioadă de cel puțin 24 luni anterioare datei înaintării cererii.

La pensie de invaliditate au dreptul și persoanele cu o altă cetățenie, dacă handicapul s-a produs înainte de venirea în Israel ca rezident (abroad handicap).

Pentru a primi această pensie, invalizii trebuie să aibă o invaliditate medicală de cel puțin 40% (50% pentru gospodinele casnice) și una funcțională de 50%. Pensia se acordă la sfârșitul a 90 de zile de la data determinării medicale a handicapului, până atunci persoana în cauză primind alocații de invaliditate.

Sistemul asigurărilor sociale israeliene prevede și posibilitatea acordării „ajutoarelor de reabilitare vocațională”, dacă persoana asigurată are un grad de invaliditate medicală de cel puțin 20% și nu mai e capabilă să lucreze în munca anterioară sau în una similară, necesitând schimbarea acesteia.

Pentru pensionarii invalizi, ce necesită îngrijire permanentă, se acordă „alocații de îngrijire” dacă nu sînt spitalizați în nici o instituție medicală cu îngrijire de durată și posibilitate de reabilitare vocațională. Invalizii trebuie să îndeplinească condițiile unei invalidități medicale de cel puțin 60%.

În Israel, pensie de invaliditate primesc și copiii handicapați între 3 și 18 ani, dependenți, care sînt copiii unei persoane asigurate sau neasigurate, decedată ca rezident israelian (inclusiv copiii adoptați sau vitregi).

Pensia e primită de copiii handicapați ce nu sînt instituționalizați și de copiii din familiile numeroase la care s-a făcut dovada paupertății.

4) Nivelul pensiei și a celorlalte drepturi ce decurg din acesta. Pentru invaliditate de 100%, pensia reprezintă 25% din salariul mediu lunar, reducîndu-se proporțional cu gradul invalidității. Pentru o invaliditate de 75%, se acordă o pensie integrală.

Tabel nr. 3

Nivelul absolut al pensiei de invaliditate în funcție de cîteva tipuri de componență a familiei în 1988

—șekeri—

Componența familiei	1 persoană	cuplu fără copii	cuplu cu 1 copil	cuplu cu 2 copii
Nivelul pensiei	24.520	36.779	41.682	46.586

Sursa : *Régimes de sécurité sociale dans le monde*, Geneva, AISS, 1989.

Alocațiile de îngrijire permanentă sînt echivalente cu 50–150% din pensia integrală (30–90% pentru gospodinele invalide) în funcție de un prag limitativ, iar pensiile copiilor handicapați sînt echivalente cu 30–120% din pensia integrală, în concordanță cu severitatea handicapului.

În Israel există o legislație specifică pentru pensionarii invalizi cu mobilitate redusă (deținători sau nu de mașini medicale), ca o variantă a celei mai generale referitoare la pensionarii invalizi.

După împlinirea vârstei de 65 de ani femeile și de 70 de ani bărbații, pensia de invaliditate se transformă în pensie de bătrînețe.

Pensia specială de invaliditate cauzată de un accident de muncă

1) Gradul de cuprindere a schemei de pensionare. Schema de pensionare „acoperă” orice angajat, liber-profesionist, persoană ce se educă vocațional, prizonier ce lucrează în închisoare, rezident străin angajat de un patron israelian sau rezident israelian ce lucrează în străinătate.

2) Sursele de finanțare. Fondurile sînt alcătuite din contribuția exclusivă a patronatului de 0,7–2,4% din fondul lunar de salarii, pînă la un anumit plafon.

3) Condițiile de acordare a dreptului la pensie și a celorlaltor drepturi ce decurg din acesta. Sînt îndreptățiți să primească pensie specială persoanele angajate ce au suferit un accident de muncă sau au dobîndit o boală profesională și dependenții acestora (văduve, orfani, părinți, alte rude dependente), dacă îndeplinesc anumite condiții :

— văduva e în vîrstă de cel puțin 40 de ani și are un copil ce locuiește la ea, incapabil să se întrețină singur ; în acest caz, văduva primește pensie de dependență ;

— văduva are vîrsta de pînă la 40 de ani, nu are copii cu care să locuiască, nu e capabilă să-și asigure sursa de venit necesară întreținerii sale, dar nici nu poate beneficia de o pensie ; în acest caz, văduva primește alocație de dependență.

Dacă persoana handicapată prin accident de muncă a dobîndit o invaliditate de cel puțin 10% și nu-și poate desfășura activitatea anterioară producerii accidentului, are dreptul la „ajutor de reabilitare vocațională”.

4) Nivelul pensiei speciale. Pentru o invaliditate de cel puțin 20%, nivelul pensiei variază în funcție de gradul invalidității și de salariul asiguratului. Nivelul pensiei crește simțitor pentru cei la care invaliditatea se dovedește a fi de 75% sau între 65—74% pentru cei cu dificultăți în deplasare.

Pensiile de dependență se situează între 40—100% din pensia integrală de care ar fi beneficiat persoana asigurată.

Pensia de urmaș

1) Gradul de cuprindere a schemei de pensionare este același ca în cazul pensiei de bătrînețe.

2) Sursele de finanțare. Sînt identice cu cele din cazul pensiei de bătrînețe.

3) Condițiile de acordare a dreptului la pensie. Are dreptul la pensie de urmaș soția văduvă, căsătorită cu persoana decedată de cel puțin 1 an (de cel puțin 6 luni, dacă femeia are 55 de ani sau mai mult) sau care are un copil în întreținere. Beneficiază de acest drept și soțul văduy, în aceleași condiții de mai sus, dar, dacă nu are copil cu soția decedată, trebuie să se facă dovada paupertății.

Copiii orfani, inclusiv cei adoptați sau vitregi, pot primi pensie de urmaș pînă la împlinirea vîrstei de 18 ani ; dacă studiază sau sînt voluntari în serviciul național — pînă la 20 de ani, dacă sînt în Serviciul militar — pînă la 21 de ani.

Beneficiază de suplimentări ale pensiei de urmaș copilul sau fiica însărcinată la data decesului, indiferent dacă locuiește sau nu cu părinții. La venituri speciale de urmaș au dreptul văduvele sau copiii orfani ai unui rezident israelian ce nu a fost asigurat din cauza vîrstei la data imigrării.

De asemenea, văduvele sau văduvii neangajați, care nu se pot întreține singuri sau care au nevoie de educație vocațională datorită încadrării în acest nou statut, pot primi „ajutoare de reabilitare”.

4) Perioada de afiliere la schema de pensionare. Aceasta trebuie să cuprindă ultimele 12 luni dinaintea producerii decesului sau o perioadă de 24 de luni din 5 ani anteriori. Se practică și perioada de afiliere valabilă în cazul pensiei de bătrînețe.

Sînt scutite de îndeplinirea acestei condiții persoanele decedate în primul an al imigrării, persoanele asigurate decedate la vîrsta de pînă la 19 ani, persoanele divorțate sau văduve ce au decedat în cursul anului în care au căpătat această stare civilă.

5) Nivelul pensiei. Persoana văduvă cu copii în întreținere sau care are peste 50 de ani primește o pensie echivalentă cu 16% din salariul mediu lunar, la care se adaugă pentru fiecare dintre copii un supliment de 7,5% din salariu. Dacă nu are copii și vârsta sa e între 40–50 de ani, pensia se ridică la 12% din salariul mediu lunar. Dacă mama sau tatăl în viață nu primesc suplimentul de 7,5%, copilul urmaș beneficiază de o pensie separată de 10%, dacă e singur și de 7,5% de copil, dacă sint mai mulți. Copiii orfani de ambii părinți primesc fiecare câte o pensie de 10% din salariul mediu lunar al tatălui.

Văduva în vîrstă de pînă la 40 de ani, fără copii care să locuiască cu ea, beneficiază de o alocație de supraviețuitor, pentru care bărbatul văduv, aflat în aceeași situație, trebuie să facă dovada paupertății.

Tabel nr. 4

Nivelul absolut al pensiei lunare de urmaș în funcție de cîteva tipuri de componență a familiei
la 1988

— șekeri —

Nivelul pensiei fără suplimentul de venit			Nivelul pensiei inclusiv suplimentul de venit		
persoană văduvă	persoană văduvă cu un copil	persoană văduvă cu 2 copii	persoană văduvă	persoană văduvă cu un 1 copil	persoană văduvă cu 2 copii
14.011	20.579	27.147	27.220	36.701	44.558

Sursa : Régimes de sécurité sociale dans le monde, Geneva, AISS, 1989.

Dincolo de aspectele legislative ale problemei, sistemul israelian de pensii poate fi caracterizat și de o serie de indicatori economico-sociali, care, succint prezentați, sint următorii :

- procentul din P.N.B. alocat pentru pensii în anul 1988 a fost de 4,71%, apropiat de 6,5% ce reprezintă procentul de contribuție pentru pensii din P.N.B. a mediei țărilor industrializate ;
- cheltuielile cu pensiile au înregistrat niveluri relativ stabile, iar cînd acestea au crescut, saltul s-a datorat în special variației demografice (în proporție de 45%, ceea ce depășește proporția medie mondială de 42% pe ultimii 10 ani) ;
- veniturile sistemului de pensii s-au ridicat în anul 1988 la 4191,9 milioane șekeri, contribuția cea mai importantă, de 91%, avînd-o depunerile statului și veniturile din capital ; cheltuielile cu pensiile au reprezentat la nivelul aceluiași an 1973,5 milioane șekeri, prestațiile în bani ocupînd locul principal (84,3%) ; în ultimul deceniu, bugetul pensiilor s-a soldat cu excedente de peste 2000 de milioane șekeri.

— gradul de cuprindere a schemelor de pensionare a populației în vîrstă de peste 60 de ani este de 63%, apropiat de nivelul mondial de 67%;

Tabel nr. 5

Structura veniturilor sistemului de pensii în 1988

Nivel	Surse	Total venituri	Contribuții		Participarea statului	Venituri din capital	Alți contribuabili
			de la asigurați	de la patronat			
milioane șekeri		4191,9	269,9	2701,7	1,3	1139,3	79,7
%		100	6,4	64	0,7	27,0	1,9

Sursa: Calculat după *The Cost of Social Security, 12 th International Inquiry 1985-1988* Geneva, ILO, 1989.

Tabel nr. 6

Structura după destinație a cheltuielilor cu pensiile în 1988

Nivel	Destinații	Total cheltuieli	Prestații în natură	Prestații în bani	Cheltuieli administrative	Alte cheltuieli
milioane șekeri		1973,5	13,3	1664,7	182,6	112,9
%		100	0,8	84,3	9,2	5,7

Calculat după: *The Cost of Social Security, 12 th International Inquiry 1985-1988*, Geneva, ILO, 1989.

— rata de înlocuire a salariului anterior de către pensie este de 39% (nivel asemănător cu al Marii Britanii și Japoniei), față de 70-80% cît consideră specialiștii că ar trebui pentru menținerea nivelului de trai de dinaintea pensionării; dar în Israel există regimuri paralele de pensii private care ridică rata de înlocuire la 58% pentru un cuplu de pensionari, 53% pentru un pensionar singur și 60% pentru o pensionară singură.

Între Israel și diferite țări s-au încheiat acorduri bilaterale conform cărora persoanele asigurate, ce sînt cetățeni ai uneia dintre părțile acordului, pot primi pensia la care au dreptul în țara de rezidență, în funcție de legislația aferentă asigurărilor sociale din acea țară.

CAMELIA GHEORGHE